† VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului

Iubirea lui Dumnezeu, chemarea la comuniune

Chemat să devină după har ceea ce este Dumnezeu după fire, omul își poate împlini dorul după desăvârșire prin iubirea[1] care refa-ce unitatea firii sale și comuniunea lui cu Dumnezeu. De altfel, „Ortodoxia nu poate concepe credința decât în împletire cu iubirea de Dumnezeu”[2], pentru că ea este „forța spirituală prin care credinciosul se unește cu Dumnezeu și în Dumnezeu cu toată creatura”[3] și ea, „singură, unește zidirea cu Dumnezeu și făpturile întreolaltă în același cuget”[4]. Este „ca o energie necreată, comunicată de Duhul Sfânt, o energie dumnezeias-că și îndumnezeitoare, prin care participăm real la viața Sfintei Treimi”[5].

Aceasta presupune în mod existențial actul de viață al dăruirii și al pri-mirii, după modelul arhetipal al Sfintei Treimi, căci „Dumnezeu este iu-bire” (I *Ioan* IV, 8), iar „iubirea dumnezeiască curge din Sine spre Sine, curge înlăuntrul lui Dumnezeu și își are întemeierea în ea însăși”[6], fapt pentru care Sfântul Evanghelist Ioan exprimă plenitudinea ființei și prezenței lui Dumnezeu prin cuvântul *iubire*.

De aceea, teologia ortodoxă afirmă că unicul izvor al iubirii este Sfânta Treime, „structura supremei iubiri”[7], este „viața însăși a naturii divine”[8], ne-fiind distinctă de natura Sa, ca și cum ar avea o calitate abstractă. Așadar,

1 „Dragostea este un locaș bisericesc, este o biserică, pentru că este totdeauna comuniune și pentru că este curată, sfântă. Aflându-te în ea, te afli în comuniune curată cu Dumnezeu și cu oamenii, scăpat de mândria care te izolează de toți și te rupe de Dumnezeu, făcându-te incapabil să te deschizi Lui și acelora” cf. *Filocalia* vol. VI, p. 221, nota 45.

2 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1993, p. 121.

3 Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, Vol. II, p. 41.

4 Talasie Libianul, „Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte către Pavel presbiterul”, în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994, vol. IV., p. 15.

5 Preot Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și mistica*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 256.

6 *Filocalia* vol. VII, p. 443, nota 30.

7 Preot Profesor Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ediția a III-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxa Române, București, 2003, p.293.

8 Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre suflet și înviere*, P.G., XLVI, col. 196 C.

iubirea ține ființial de Dumnezeu, unitatea intratreimică fiind trăită ca unitate de iubire, însă afirmarea fiecărei Persoane se face prin dăruirea față de celelalte Persoane.

Dumnezeu e Treime de Persoane, Care Se comunică reciproc și Se împărtășesc deopotrivă, fapt care ne descoperă că iubirea nu este uniformă, ci este „o iubire de Tată, de Fiu și o comunicare ipostaziată între Ele, în Persoana Duhului Sfânt. Sensibilitatea Tatălui față de Fiul ia chipul ipostatic mângâietor al Duhului Sfânt. Tatăl Se bucură împreună cu Duhul, de Fiul”[9]. Plenitudinea existenței, proprie ființei divine, nu poate fi trăită de un singur Eu, iar „Dumnezeu n-ar fi putut fi un Dumnezeu al iubirii dacă n-ar fi din veci un Tată Care Se dăruiește Fiului Său din veci cu toată Ființa Sa, născându-L; apoi, fără un al treilea Căruia să-I arate dragostea și bucuria Lor și bucuria ce o au împreună cu El, ca și El, ca al Treilea, să poată mărturisi iubirea dintre cei Doi, arată Sfântul Grigorie de Nazianz. Duhul Sfânt este Cel necesar pentru plenitudinea iubirii și a bucuriei”[10]. Prin Sfântul Duh iubirea Treimii se dovedește cu adevărat sfântă, răspândindu-se (revărsându-se) în afară. Altfel spus, Duhul aduce în creație iubirea intertreimică, ridicând creația în planul iubirii intertreimice și al îndumnezeirii. „Al treilea e proba de foc a adevăratei iubiri între doi. Numai prin cel de al treilea, iubirea celor doi se dovedește generoasă, capabilă să se întindă la subiecte în afara lor. Exclusivismul între doi face imposibil actul revărsării generoase peste zidul închisorii în doi. În acest sens, numele Duhului Sfânt este asociat atât de mult cu iubirea, întrucât el e semnul iubirii depline în Dumnezeu. Numai al treilea implică eliberarea deplină a iubirii de egoism. Prin Duhul Sfânt, iubirea Treimii se dovedește cu adevărat sfântă”[11], explică părintele Dumitru Stăniloae.

Plenitudinea existenței, proprie ființei divine, nu poate fi trăită de un singur Eu, iar „Dumnezeu n-ar fi putut fi un Dumnezeu al iubirii dacă n-ar fi din veci un Tată Care Se dăruiește Fiului Său din veci cu toată Ființa Sa, născându-L; apoi, fără un al treilea Căruia să-I arate dragostea și bucuria Lor și bucuria ce o au împreună cu El, ca și El, ca al Treilea, să poată mărturisi iubirea dintre cei Doi.

Iubirea interpersonală treimică a precedat creația, constituind motivul aducerii la ființă, din nimic, a lumii[12] (descoperindu-o astfel ca fiind dătătoare de viață) și tot ea a îmbrățișat toată zidirea, făcând-o, prin îndumnezeirea după har a omului, părtașă nespusei bunătăți dumnezeiești, pentru

9 Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Doru Costache, *Introducere în Dogmatica Ortodoxă – teme ale credinței creștine din perspectivă comparată*, Ed. Libra, Bucuresti, 1997, p. 125.

10 *Cele cinci cuvântări teologice, A cincea cuvântare teologică, Despre Sfântul Duh*, traducere din limba greacă, introducere și note de preot dr. acad. Dumitru Stăniloae, Editura Anastasia, 1993.

11 Pr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, I, p. 321.

12 „Creația este un act de iubire a lui Dumnezeu”, cf.Paul Evdokimov, *Prezența Duhului Sfânt în Tradiția Ortodoxă*, Traducere, prefață și note Pr. Dr. Vasile Răducă, Editura Anastasia, 1995, p. 8.

a împărtăși și altora în afară de Sine, iubirea Lui infinită. Așadar, iubirea „nu se limitează la Dumnezeu, ci se răsfrânge asupra întregii creații, țâșnește de pretutindeni, din toate lucrurile și împrejurările, arătându-se în toate felurile”[13]. Apare ca o manifestare existențială a vieții divine treimice, exteriorizată prin revărsarea iubirii în afara ființei divine, prin energiile sale necreate, pentru ca și alte ființe să se poată împărtăși de ea.

Dumnezeu a creat lumea din iubirea Sa, pentru a o face părtașă de iubirea intertrinitară, pentru a ajunge la o comuniune deplină. Lumea însăși e opera iubirii lui Dumnezeu, atât sub aspectul creării ei, cât și al mântuirii omului prin jertfa Fiului Său cel întrupat. Pentru acest fapt, a împărtășit iubirea Sa la crearea lumii, dar și după căderea omului în păcat, când Dumnezeu nu s-a întors cu totul de la zidirea Sa și „așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (*Ioan* III, 16). N-a uitat Dumnezeu de lucrul mâinilor Sale, de iubirea față de întreaga creație și, în chip deosebit, față de om, pe care l-a făcut părtaș epifaniei lui Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu îmbracă prin chenoză chipul de rob (*Filipeni* II, 6-11) și omul Îl cunoaște pe Dumnezeu Întrupat Care i Se oferă cu iubire dumnezeiască pentru a trăi bucuria comuniunii cu Dumnezeu. Nașterea Mântuitorului Hristos în lume este o oglindă a dragostei întrupate. Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat ca să ne arate iubirea nemăsurată a dumnezeirii: „Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi” (*Ioan* XV, 9) pe care să o așeze ca temei al iubirii și comuniunii oamenilor: „să vă iubiți unul pe altul, așa cum v-am iubit și Eu pe voi” (*Ioan* XV, 12).

Însă Dumnezeu îl cheamă pe om să se împărtășească de iubirea dumnezeiască, nu mai înainte ca în lumina iubirii Sale să dezvăluie valoarea omului și a lumii întregi pentru Dumnezeu și, de aceea, se întreabă Sfântul Ioan Gură de Aur: „ce n-a făcut oare Dumnezeu ca să fie iubit de noi? Ce mijloc n-a întrebuințat? Ce a trecut cu vederea? L-am batjocorit fără ca El să ne nedreptățească cu ceva, ci, din contră, bine făcându-ne și încărcându-ne cu mii de bunătăți. (...) Să ne gândim de câte ori Îl batjocorim chiar după miile de bunătăți, și cum El încă ne mângâie, de câte ori fugim de Dânsul, și totuși El nu ne trece cu vederea, ci apucă înaintea noastră și ne atrage spre Dânsul. Dacă toate acestea le gândim, vom putea desigur să aprindem în noi acea poftă și acea dragoste către El”[14].

Dumnezeu Își arată iubirea Sa față de noi, ca și noi, înțelegând, să devenim sălaș al iubirii Sale și să răspundem cu iubire la iubirea Lui. În felul acesta, „iubirea este legătura desăvârșirii” (*Coloseni* III, 14), pentru că „dragostea lui Hristos ne stăpânește” (II *Corinteni* V, 14), încât sufletul cunoaște lucra-

13 *Filocalia* vol. VIII, p. 293, nota 597.

14 Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau explicarea Epistolei către Romani*, traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1849 de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1906, pp. 70, 72.

rea harului, aducând aproape dorința de a fi în comuniune, iar aceasta se realizează în legătură cu o altă persoană: fie Persoana divină, fie o persoană umană.

Aşadar, iubirea lui Dumnezeu se împărtăşeşte prin har, cum, de altfel, comuniunea cu Dumnezeu se înfăptuieşte doar cu harul Duhului Sfânt. Acesta este Cel Care pregăteşte înlăuntrul nostru locaşul iubirii Sfintei Treimi. Împărtăşirea harului divin nu se face în mod arbitrar, ci în funcţie de capacitatea persoanei de deschidere spirituală spre comuniunea liberă cu Mântuitorul Hristos, prin Duhul Sfânt. „Dumnezeu Se dăruieşte oamenilor în funcţie de setea lor”[15], însă cu cât omul se curăţeşte interior sau se eliberează de patimi, harul se poate sălăşlui tot mai adânc în el, transformându-l din interior sau luminând conştiinţa lui în aceeaşi măsură cu mintea, care va putea să străvadă pe Hristos prin toate cele create. Este o cunoaştere personală a lui Dumnezeu care poate fi atinsă numai printr-o comuniune mistică cu El, este o „comuniune ce debutează prin revelarea sau descoperirea lui Dumnezeu în lume şi se împlineşte prin răspunsul corespunzător al omului”[16]. De aceea, există aproape o continuitate între virtuţi şi har, între asceză şi rugăciune, „calea spre adevărata comuniune, spre comuniunea desăvârşită”[17], între „efortul de iubire al omului şi iubirea lui Dumnezeu care întreţine acest efort”[18], până la starea de îndumnezeire, care este totuna cu unirea şi comuniunea omului cu Dumnezeu, este o participare la Dumnezeire şi o comuniune îndumnezeitoare. În lumina acestei comuniuni, iubirea este, potrivit Sfântului Maxim Mărturisitorul, „o dispoziţie bună şi afectuoasă a sufletului, datorită căreia el nu cinsteşte nici unul dintre lucruri mai mult decât cunoştinţa lui Dumnezeu”[19].

...cu cât omul se curăţeşte interior sau se eliberează de patimi, harul se poate sălăşlui tot mai adânc în el, transformându-l din interior sau luminând conştiinţa lui în aceeaşi măsură cu mintea, care va putea să străvadă pe Hristos prin toate cele create. Este o cunoaştere personală a lui Dumnezeu care poate fi atinsă numai printr-o comuniune mistică cu El...

Comuniunea are şi o dimensiune liturgică, euharistică, căci „prin Sfintele Taine şi întreaga viaţă liturgică a Bisericii noastre, credincioşii sunt introduşi, treptat, în cea mai înaltă formă de comuniune personal-sacramentală cu Hristos şi cu alţii întreolaltă”[20]. Ca taină a unirii cu Hristos, Sfânta Euharistie împlineşte iconomia iubirii lui Dumnezeu faţă

15 Vl. Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, p.205.

16 Georgios Mantzaridis, *Morala creştină*, vol. II, traducere de Diacon Drd. Cornel Constantin Coman, Editura Bizantină, Bucureşti, 2006, p. 25.

17 Pr. D. Stăniloae, „Comunitate prin iubire”, în: *Ortodoxia*, Anul XV, nr. 1, 1963, p. 53.

18 *Filocalia* vol. VI, p. 250, nota 12.

19 Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste. Suta întâia...*, p. 61.

20 Pr. Ioan Ică, „Comuniune şi Intercomuniune”, în: *Glasul Bisericii*, Anul XXXVII, Nr. 5-6, Mai-Iunie, 1978, p. 535.

de oameni, căci Hristos, în iubirea Sa desăvârșită, Se întrupează în fiecare om și Se unește cu noi spre mântuirea și îndumnezeirea noastră. Prin Sfânta Euharistie ni se dăruiește iubirea lui Hristos, ca El să rămână în noi și noi în El. Deopotrivă, aceasta este „o comuniune cu dor de desăvârșire”[21], pentru că ne rugăm: „Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine, mai adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăției Tale”, privind Împărăția Cerurilor drept iubirea veșnică a lui Dumnezeu. În acest sens, părintele Dumitru Stăniloae arăta că „adevăratul sens al veșniciei nu poate fi aflat decât în comuniune între Persoane veșnice a Căror iubire este inepuizabilă. Ea implică o relație cu celălalt care răspunde cu o iubire asemănătoare. Persoanele dumnezeiești se iubesc cu o iubire veșnic inepuizabilă proprie Lor, Se iubesc Una pe Alta ca parteneri într-o desăvârșită reciprocitate sau o împărtășire comună. Este o continuă mișcare care trece de la una la alta într-un schimb reciproc al aceleiași eterne și desăvârșite iubiri”[22].

Modelul arhetipal al iubirii și comuniunii Sfintei Treimi devine temei al iubirii semenilor..., iubirea față de Dumnezeu devine izvor al iubirii față de aproapele, iar iubirea față de semeni ne orientează spre comuniunea cu Dumnezeu.

Modelul arhetipal al iubirii și comuniunii Sfintei Treimi devine temei al iubirii semenilor..., întrucât iubirea „nu este suficientă când e susținută numai prin cuvinte, numai teoretic. Ea trebuie trăită, trebuie pusă în practică. Comuniunea trebuie să se vadă în faptele unora pentru alții, în conlucrarea lor, devenind astfel o adevărată îmbogățire sufletească”[23].

În felul acesta, iubirea față de Dumnezeu devine izvor al iubirii față de aproapele, iar iubirea față de semeni ne orientează spre comuniunea cu Dumnezeu. În comuniune se dezvăluie și se actualizează misterul sau chipul dumnezeiesc al persoanei noastre și al celorlalte persoane, căci numai din iubirea între Persoanele divine iradiază forța iubirii noastre interpersonale. Comuniunea inter-personală e un chip al comuniunii treimice și o participare la ea. Așadar, chipul dumnezeiesc în om se arată în comuniune[24] și în iubire.

21 Pr. Răzvan Andrei Ionescu, Adrian Nicolae Lemeni, *Teologie ortodoxă și știință. Repere pentru dialog*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, p. 31.

22 Pr. Dumitru Stăniloae, *Timp și veșnicie*, SLG Press Convent of the Incarnation Fairacress, Oxford.

23 Pr. Dumitru Stăniloae, „Comunitate prin iubire”, în Ortodoxia, Anul XV, 1963, nr. 1, p. 70.

24 Pr. Prof. Dr. Dumitru stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, p. 275.